

Uzdevums argumentācijā - latviešu valoda 10.kl. (saiknē ar literatūrā apgūstamo tēmu „Hamlets”)

Izvēlēties tekstu, kas attiecas uz redzēto izrādi – O.Krodera vai I.Rogas režijā – un ,izmantojot tajā ietvertu informāciju, formulēt 3 apgalvojumus par Hamletu/ „Hamletu” un argumentu/us tam.

*Piemēram: **Apgalvojums:** „Hamlets” ir pamatvērtība pasaules dramaturģijā. **Arguments:** O.Kroders, viens no izcilākajiem latviešu režisoriem, apgalvo:„(..)visa nākamā dramaturģija pēc Hamleta, vismaz man tā rādās, sakņojas tur.”*

Izmantoju ...recenziju parizrādi.

Mani apgalvojumi un tiem atbilstīgie argumenti

- 1)
- 2)
- 3)

Darbā izmantojamās recenzijas:

UNDĪNE ADAMAITE, *KDi 3. aprīlis, 2008*

Oļģerts Kroders. Hamlets - fragm.

Oļģerta Krodera ceturtajā Hamletā priekšplānā ir šodienas Latvijai raksturīgais šaubīšanās motīvs. Izrāde "par mūsu inteliģences varēšanu vai nevarēšanu"

Atmest visu, kas melo, un tad paskatīties, kas paliek pāri — režisora eksplikācijā, iestudējot savu pirmo Hamletu 1972.gadā Valmieras Drāmas teātrī, raksta Oļģerts Kroders. Pie Šekspīra Hamleta viņš atgriežas vēl trīs reizes: pēc 12 gadiem Liepājas teātrī, vēl pēc 13 gadiem — Nacionālajā teātrī, tagad — pēc 11 gadu pauzes 25.janvārī pirmizrādi piedzīvo O.Krodera ceturta Hamleta interpretācija.

"Par milzīgu problēmu šo monoloģu nevajadzētu pārvērst. Hamlets te runā pār gluži praktiskām lietām — kā rīkoties"; "Man tas Šekspīrs ir apnicis! Ņem, kuru ainu gribi, un tu vari spēlēt, kā vien tev patīk! Te var būt asaraina drāma, var būt briesmu skats un vēl daudz kas cits pa vidu."

Augstākais, ko teātris var panākt — rosināt domāšanu. Rosināt, lai cilvēks sāk kaut ko funkcionēt, mēģināt saprast, kas pasaulē notiek — cita jēga teātrim vispār nevar būt, — saka Kroders nedēļu pirms pirmizrādes, bet viņa mākslinieka pārliecība tā bijusi vienmēr. Tieši tāpat kā viņa vīpsna par t.s. moderno mākslu: "...es atvainojos, tā vairs nav māksla! Man neviens neiestāstīs, ka to var saukt par mākslu, ja es uzlieku sūdu čupu un pierakstu klāt kaut kādu tekstu. Labākajā gadījumā — iespraužu karodziņu vidū. Man liekas, ja vispār runā par uzdevumiem un misijām, tad Latvijā mākslas uzdevums būtu saglabāt to, kas Eiropas kultūrā ir bijis vērtīgs."

Vai pie apgalvojuma, ka Hamletu gribētu iestudēt nepārtraukti, jūs paliekat?

Jā. Pilnīgi un galīgi. Faktiski tas nav iespējams, jo katru gadu nevar atrast kaut ko svaigu. Kā visas ģeniālas lugas, Hamlets attīstās līdz ar laiku. Pajet zināms laiks, un parādās kaut kas jauns. Kāpēc es

saku, ka es gribu iestudēt katru gadu? Tāpēc, ka visa nākamā dramaturģija pēc Hamleta, vismaz man tā rādās, sakņojas tur.

Kāpēc ne, piemēram, Karalis Līrs?

Karalis Līrs nav tik daudzpusīgs. Hamletā ir absolūti viss, kas pasaulē ir iespējams. Visas variācijas, kas ar cilvēku var notikt. Mīlestība, nemīlestība, intrigas, varmācība, nodevība, cerība un cerību sabrukums, ko tik grib. Skaisti runājot, var teikt, ka luga ir tik neizsmeļama, ka stimulē tomēr to darīt — smelt. Ja tu roc tur, kur ir zelts, vienu kastīti izroc un redzi, ka vēl spīdinās, tu roc vēl... Viss, kas vēlāk ir rakstīts un apcerēts, Hamletā grauda stāvoklī jau ir iekšā. Otrs, kas raksturīgs visām ģeniālām lugām (Šekspīram un Čehovam), ir tas, ka, neko nemainot, traktējumam var atrast bezgalīgi daudz iespēju. Tas bieži ir atkarīgs no situācijas, bet ne jau tāpēc, ka režisors kaut ko ģeniālu būtu izdomājis.

Piemēram, šoreiz — viena līnija, kurā no manis nekas nebūs atkarīgs. Karalieni spēlē Dace Eversa un Klaudiju atveido Krišjānis Salmiņš. Gribi vai negribi, rodas traktējums, ka visu to putru ir savārijusi karaliene. Ka viņai ir iepaticies jaunāks vīrs, ko viņa ir sakūdījusi — tu būsi karalis. Tas nogalinājis savu brālīti un pats tagad nelaimīgs. Kā citādi traktēsi? Ka viņiem ir savstarpēja kaislība? Tam taču neviens nevarēs noticēt. Tur tas humors — Šekspīrā un Čehovā iet cauri visi varianti. Katrā tēlā ir iekšā tik liela bagātība, ka griez, kā gribi, vienmēr viņš būs dzīvs.

Mīts, par kuru es esmu ar mieru diskutēt, ka Šekspīrs nav psiholoģisks. Tas ir pilnīgs idiotisms. Tā kā man ir bijusi Romeo un Džuljeta, Ziemas pasaka, Karalis Līrs, Hamlets, vēl kaut kas, varu teikt, ka jebkuru rīcību, jebkuru soli, jebkuru tekstu var izprast tikai caur psiholoģismu. Šekspīrs, tieši otrādi, ir ģeniāls psihologs. Ir cita niansīte. Viņam ir tukšumi, no kuriem rodas anahroniskas situācijas. Kā jau autors — uzraksta vienu skatu, tad nedēļu šmorē, raksta nākamo un slinkums paskatīties, kas iepriekš bija, un tad iznāk pretrunas. Bet tam nav nekāda sakara ar psiholoģiju.

Vai bija kāda doma, kuru jūs neizdomājāt līdz galam līdzšinējos trijos Hamletos, ja bija nepieciešams vēl viens Hamlets?

Ne tāpēc. Tāpēc, ka situācija ir mainījusies. Padomju laikos bija viens, tagad ir cits. Šim iestudējumam grauds vai ideja radās no pašreizējās situācijas Latvijā. No tā, ka mēs piecpadsmit gadu samērā mierīgi ciešam, ka mums taisa uz galvas, pa kaktiem kaut ko runājam, ka kaut ko kaut kā vajadzētu darīt. Nu, pilnīgi kā Hamlets! "Nomirt, varbūt aizmigt, miegā varbūt vēl sapņot..." (ironizē). Tas ļoti sasaucas ar visu, kas lugā iekšā. Tas ir pamatu pamats. Ja vienā teikumā (nu jau var sākt secināt, kas būs sanācis), iznāk, ka tā ir izrāde par šaubīšanos. Par nespēju pārvarēt savas šaubas, jo Hamlets pašās beigās ne pie kā nenonāk.

Vai šajā interpretācijā būs svarīgi, ka Hamlets, Vitenbergas students, ir tieši inteliģences pārstāvis? Bieži Hamlets dēvēts par inteliģences sirdsapziņu.

Doma no turienes nāk. Visas revolūcijas, cik ir bijušas, tās jau nerodas stihiski. Šā vai tā — tās bija organizētas. Varbūt, ka kaut kur Alžīrā, Āzijas vidienē, Krievijā ir iespējams arī stihiski...

Vai jums kā cilvēkam, Oļģertam Kroderam, ir atbilde uz jautājumu — taisīt revolūciju vai netaisīt? Rakstos teikts, ka jūsu pirmajā Valmieras iestudējumā 1972.gadā priekšplānā izvirzījies antivarmācības motīvs un ideālista Hamleta traģēdija, kurš, kļūstot par slepkavu, tā arī neattopas no sirdsapziņas mokām, ka pašam rokas asinīs un sācis cīnīties līdzīgiem līdzekļiem...

Tomēr vajag cīnīties. Visa māksla — atrast līdzekļus, lai tu pats nesašmucētos. Bet, vai tas vispār ir iespējams, to nu gan es nezinu. Mana sajūta, ka nez vai.

Kas īsti ir t.s. hamletiskie jautājumi?

Pamatjautājums, ko zina visi, kaut daudzi Hamletu nav ne lasījuši, ne redzējuši, ir "būt vai nebūt"?

Ko tas realitātē nozīmē?

Man liekas, ka tas nozīmē ko ļoti vienkāršu. Vārdos to ir diezgan grūti formulēt. Vai dzīvot saskaņā ar saviem principiem, savu dabisko pasaules izjūtu un nepieļaut neko tādu, kas tai runā pretim, vai — paļauties dzīves ritumam un peldēt līdz ar straumi. Vai pagriezt kuģi pret straumi, ja ir vajadzība, protams, vai — atnest ar roku un peldēt, kur nes. Šinī konkrētajā gadījumā — mirt vai nemirt — tās, man liekas, ir galīgas muļķības. Tas nāk no tā, ka Hamlets pa vidu runā par pašnāvību. Bet tā ir tikai viena no varbūtībām. Jautājums ir — vai izpildīt uzdevumu, kuru ir devis tēvs. Tas pienākums, kuru viņš ir pieņēmis, ka viņam ir jādara, bet šis uzdevums runā pretim viņa cilvēka dabai. Cilvēka dabā jau nav nogalināt. Ja mans tēvs ir noslepkavots, tad man jāslēpkavo slepkava. Tā kā Sicīlijā. Un tas ir pret dabiski. Tādēļ nāk tā šaubīšanās. Krieviem, aziātiem tā asins cirkulācija ir drusku citāda, viņiem tas varētu gadīties stihiski, bez īpašas aicināšanas. Pēc manas saprašanas, latviešu nacionālais eposs ir Kaķīša dzirnavas. Tas ir simtprocentīgi latvietis no galvas līdz kājām. Nevarētu teikt, ka tas ir izdevīgi. Vienmēr kāds uztaisīs uz galvas. Tāpēc, lai mēs kaut ko izdarītu, mums ir vajadzīga speciāla petarde. Tas ir tāpat kā strēlniekiem. Ja beigu beigās latvieti sakaitina un viņš noskaišas, tad viņš visu ko var izdarīt. Bet tad septiņsimt gadu vajag kaitināt un septiņsimt pirmajā...

Jūs domājat, ka vajadzētu apzināti iet pret šo "baltā kaķīša" mentalitāti?

Daudz kas tomēr ir atkarīgs no inteligences. Ja rodas viens, kas nāciju mudina un skubina, tad kaut kas varētu iznākt. Tagad otrreiz jau būtu vieglāk kaut ko izdarīt. Ja būtu neatlaidīgi, kā saka špicfrēri, — nav tā, ka neko nevar izdarīt. Mums enerģija aiziet pa kaktiem, ja to savāc kopā, nav tā, ka neko nevar izdarīt.

Hamlets — domātājs? Kas viņš, štruants, par domātāju! Mums ar Ivo Martinsonu sanāk džeks kā džeks. Viņš iekūlies muļķīgā situācijā. Inteliģents cilvēks — jā. Bet nekāds domātājs. Smadzenes viņam strādā, gudrs puika. Viņš tikpat labi futbolu var spēlēt, meitās iet un šņabi dzert. Viņš tomēr Vitenbergā studē. Attiecīga audzināšana — vismaz tajā laikā tur bija progresīvisi un humānisti — uz viņu ir atstājusi iespaidu. Visi Hamleta monologi patiesībā rodas no nespējas kaut ko izdarīt. Viss ir attaisnošanās. Patiesībā viņam negribas neko darīt šajā virzienā. Paklau, Horācij, varbūt, ka to rēgu ir velns sūtījis?...Respektīvi, ka tas vispār nav nekāds tēva gars, tikai ķemošanās. Tad viņš taisa pārbaudi ar peļu slazdu. Kad izrādās, ka tomēr ir, — viņš ir nelaimīgs. Tā tad tomēr vajadzēs to Klaudiju galināt.

Kura ir būtiskākā frāze Hamletā ārpus zināmajām? Kur ir centrs?

Visas tās vietas, kur viņš ir gatavs darīt, bet pēkšņi nevar izdarīt un sāk sevi lamāt. Faktiski tas pats "būt vai nebūt". Centrālāku frāzi grūti atrast. Tur neko nevar darīt. Vēsturiski izveidojies, ka tas tomēr ir tas centrs. To var dažādi izprast, bet ap to grozās viss Hamlets pirms tam un pēc tam.

Kuram varonim latviešu kultūrā Hamlets jūsuprāt ir visradniecīgākais?

Hm..., jāpadomā. Līdz Antiņam tā kā nevelk. Jeb otrādi. Viņi kaut kā nesaplūst kopā, kaut varētu būt ļoti daudz kopīgu īpašību. Laikam Krustiņā visdrīzāk ir visvairāk no Hamleta. Krustiņam ir raksturīgi, ka viņš visu laiku grib rauties ārā un nevar izrauties. Tomēr tas citādi. Viņam tas attiecas uz personīgo dzīvi. Hamlets nav latvisks raksturs. Dzejā drīzāk var atrast ko līdzīgu. Veidenbaumam varētu būt kaut kas no Hamleta. Īsti riktīgs Hamlets nav neviens. Latviešu raksturam Kaķīša dzirnavas ir absolūti kā uzlietas.

Izrādes *Hamlets* recenzija. Sapuvušās karaļvalsts hronika (fragm.)

Intelektuālis *Hamlets* Valmieras teātra iestudējumā kļīst pa skatuvi absolūti vientuļš, un apkārt valda teatrāla krāsainība.

Scenogrāfs Mārtiņš Vilkārsis, iekārtojot spēles telpu Valmieras teātra jauniestudējumam *Hamlets*, uzbūvējis sienas, kas izskatās klātas ar izkaltošām sūnām. Tomēr drūmie "mūri" ir visai trausli, tiem cauri spīd gaisma, un kādā brīdī no spēcīgāka sitiena visa siena biedējoši sagrīļojas.

Kur atrast patiesību butaforiskā vidē starp cilvēkiem, kurus lielākoties interesē tikai pašu labums? Kas šajos apstākļos īsti ir Hamleta traģēdija, un kāpēc Ofēlija sajūk prātā? Tie ir jautājumi, kas rodas, skatoties Indras Rogas iestudējumu, un jāatzīstas, pēc vienas reizes noskatīšanās uzreiz tapušā recenzijā uz tiem atbildēt šķiet absolūti neiespējami. Tāpat kā atsevišķam pētījumam jāatstāj tulkojuma sadaļa, jo Indra Roga un Mārtiņš Meiers ir snieguši pilnīgi jaunu versiju, pielāgojot Šekspīra varoņiem diezgan mūsdienīgu leksiku un, kā šķiet, sekojot vispirms garam un tikai tad burtam. Citiem vārdiem, nevis cenšoties saprast, ko gribējis pateikt Šekspīrs, bet ko grib pateikt teātris, izmantojot Šekspīru. Tādējādi šekspirologiem būtu pētniecības lauks, kas no slavenā barda tekstiem ir palicis atveidots samērā precīzi un kas – transformēts par labu XXI gadsimta skatītāja uztverei, ieskaitot to, ka atsevišķas frāzes aktieri izrunā angļiski un slavenāko monologu *Būt vai nebūt* Ofēliju apskāvušais Hamlets sāk angļu valodā.

To, ka mēs skatāmies izrādē, atgādina arī Kalvja Kalniņa pirotehnikas elementi un Mārtiņa Vilkārsa videoprojekcijas, kas pašas par sevi ir šķietami nepretenciozi dabas skati, bet pilnmēness piebriest vajadzīgajā brīdī, lai vēlāk tam priekšā aizslīdētu mākoņi. Un, jā, arī reālā vidē nofilmēta jūra attiecīgos apstākļos var izskatīties pat ļoti teatrāla. Elegants ir režisores gājiens ar zirdziņu, aktieru lomās uzaicinot programmā nenosauktus galvaspilsētas māksliniekus – nenosauktus tālab, ka viņi mainās. Un tie tiešām ir Rīgas teātru aktieri, piemēram, trešajā izrādē redzējam Juri Bartkeviču, Kasparu Zvīguli un Jāni Vimbu, savukārt pirmizrādē esot piedalījušies Mārtiņš Egliens un Jurgis Spulnieks.

Piedzīvojumi ar atriebību

Pievēršoties galvenajam varonim un lugas interpretācijas problemātikai, jāatgādina, ka Valmieras versijā *Hamlets* nav traģēdija, jo teātris devis žanra apzīmējumu "piedzīvojumi ar atriebību divās daļās". Dinamiskajā ritmā, kam režisore ļauj atelpu tikai izrādes beigu daļā, koncentrēts stāsts, kurā daudz neslēptas ironijas. Annas Heinrihsones kostīmu galerija veido pati savu stāstu, jo, aktieru tērpiem mainoties, transformējas viņu atveidotie tēli. Nozīme ir arī frizūru maiņai, īpaši Ievas Puķes atveidotajai Ģertrūdei, kuras uz augšu sakasītā sasuka izrādes sākumā pārvēršas nervozās pinkās izrādes vidū, bet beigās mati pieplok pie galvas un kopā ar bāli grimēto seju rada tādas sievietes tēlu, kura ir gatava nāvei. Ģertrūdes mērķtiecīgā rīcība, izdzerot indi, akcentēta, izvirzot aktrisi skatuves priekšā. Savukārt Klaudijs Kārļa Freimaņa atveidojumā izrādes sākumā ir apskurbis no savas jauniegūtās varas ļoti konkrētā veidā – viņš ir piedzēries. Klaudijs ir uzsvērti brutāls, par to liecina skats, kurā politisku notu jaunais karalis izvelk kā papīra rullīti sev no bikšu priekšas. Vēlāk bravūru nomaina nervozitāte un izmisums.

Hamlets, kādu to rāda Mārtiņš Meiers, ir grāmatas salasījies intelektuālis, kurš uzskata, ka pasaulei būtu jāseko teorētiski pamatotiem principiem, bet tā nenotiek. Būtiska, tāpēc sākumā īpaši izcelta ir aina, kurā jaunais karalis ar karalieni aizliedz Hamletam atgriezties Vitenbergā. Zināšanās trenētajam prātam ir daudz neatbildētu jautājumu, un tā viņš tur kļīst kā tāds sorosīts pa Ventspili, cenšoties pierādīt, ka tā dzīvot nedrīkst. Meiera Hamlets nav vecā Hamleta atriebes zobens, viņš negrib fizisku pārspēku, bet tiesisku uzvaru, taču šajos spēles noteikumos tas nav iespējams. "Viņa saprāts

stindzina, viņš nedomā par daudz, viņš domā pārāk labi," par savu varoni trāpīgi saka Mārtiņš Meiers intervijā KDi.

Taču kā virzīties pa Šekspīra sižeta ceļu, ja sapuvušajā dāņu karaļvalstī valda farsa spēles noteikumi? Ja Tēva gars ir komiskā bruņutērpā iežmiedzies bārdainis, kuru Januss Johansons ironiski tēlo kā puteklainu, kaut bezgala enerģisku relikviju, kas izbēgusi no muzeja? Ja Polonijs, ko bieži atveido kā bīstamu tipu, pelēko kardinālu, Tālivalža Lasmaņa spilgtajā atveidojumā ir izstaipītā jakā un beretē ietērpts, mazliet ķertis, nemitīgi burkšķošs papus savai nepaklausīgajai meitiņai un vējainajam dēlam, kura pamācības var arī neklausīties, tāpēc Ofēlija uzliek ausiņas un maigi šūpojas mūzikas ritmā? Elīnas Hanzenas Ofēlija ir bezrūpīga, dzīvespriecīga skuķe, kas lidinās kā tauriņš un tad pēkšņi sajūk prātā. To pamatot reālistiski ir samērā sarežģīts uzdevums. Respektīvi, noņemdamā traģēdijai traģiku, padarīdama to par "piedzīvojumiem ar atriebību", režisore atver durvis fantāzijai, taču apgrūtina iespēju interpretēt lugu, rokot dziļumā.

Šī ir mūsdienīga, dinamiska, raiba, nekaunīga pasaule, bet ko tajā darīt Hamletam? Tā arī izrādās viņa galvenā drāma – nespēja samierināties ar laikmeta seklumu, kas ir visu likstu cēlonis, jo devalvē arī dzīvības vērtību. Te līdzēt nevar arī nopietnais, bet statiskais Horācijs Riharda Jakovela tēlojumā.

Guna Zeltiņa, *Kroders 17.04.2019.*

Neiespļaut mūžībā jeb “Hamlets” smieklu mērcē – fragm.

Savās domās un darbībā šis jaunais Hamlets ir vientuļš vienpatis, un, lai gan raitā darbība viņam neļauj pārlietu ieslīgt šajā vienpatībā jeb vienbūšanā, kā Meiers pats to citā sakārā ir definējis, atsvešinātības mākonis ap galveno varoni gandrīz neizkļīst.

Viņam nav ne tās dziļās garīgās saiknes ar Horāciju, kas bija Ivo Martinsona Hamletam ar Elīnas Vānes Horāciju Oļģerta Krodera pēdējā “Hamleta” interpretācijā (2008), ne izmisīgās tiekšanās pēc Ofēlijas, ko izjuta Andriusa Mamontova varonis Eimunta Ņekrošus iestudējuma atjaunojumā, kas tika spēlēts arī Londonā Glouba teātrī. Tiecoties lauzt jebkādas iepriekšpieņemumus un standartus, režija ir arī komiski pazeminājusi vienu no Hamleta iespējamajiem sabiedrotajiem patiesības noskaidrošanā – Tēva Gara tēlu. Pirmoreiz pieredzēju, ka Gara parādīšanos sagaida tik skaļi, sirsnīgi skatītāju smieklī.

Taču Hamleta stāsts ir jau uzrakstīts, un tas nevar beigties laimīgi. Ne Indra Roga, ne Mārtiņš Meiers, kurš uzskatāms par pilnvērtīgu izrādes līdzautoru, neliek viņam stundām ilgi mocīties sarauktu pieri *nolādēto jautājumu* krustugunīs, bet tādējādi rodas iespaids par vēl kādas neapgūtas telpas esamību ap Hamletu, kur vēl būtu iespējams iet dziļumā.

Jā, viņš par daudz ko domā, par daudz ko pārdzīvo, un daudzi skatītāji, visdrīzāk, identificēsies gan ar tēva neesamību, gan mātes nodevību, gan sarežģītajām mīlestības/ naida attiecībām ar mīļoto, gan vēlmi izprast šo pretrunīgo pasauli, gan slēpto agresiju un citām Hamleta problēmām, bet liela daļa no viņa domām un pārdzīvojumiem mums, skatītājiem, tomēr paliek slēpta. Taču varbūt tieši tas ir vēlmais *Hamleta efekts* – iekustināt domu, pašizziņu un pasaules izziņu? Iekustināt tos, kas ir aizsēdējušies pie saviem gadžetiem? Neizturamais esības vieglums un grūtums jau atklājas – arī ieslēpts dinamiskā, atraktīvā spēlē un šādā šķietami garīgi vitālā, bet tomēr jutīgā un trauslā, arī nedaudz atsvešinātā mūsdienu Hamleta esībā. Vienā no spilgtākajiem jaunās paaudzes

māksliniekiem, kurš apzināti necenšas “iespļaut mūžībā” (kā Mārtiņš Meiers pats ir izteicies), jo uzskata, ka aktierim vispār nav tiesību sevi uztvert pārāk nopietni, bet kurš tomēr ir dzimis, lai šo izmežģīto laiku kaut nedaudz mainītu.

Vērtējot katra piemēra punktāža veidojas šādi:

1p. par atbilstīgu apgalvojuma formulējumu,

1p. par pareizi piemeklētu argumentu no recenziju materiāla,

1p. par pareizu valodas lietojumu.

Kopā par uzdevumu var iegūt 9p.